

ULUSLARARASI HUKUK VE TÜRK MEVZUATINDA YABANCI KAVRAMI VE TÜRLERİ

Ergin ERGÜL*

ÖZET

‘Yabancı’, gerek uluslararası hukuk gerek iç hukukun değişik dallarında önemli bir kavramdır. Hukuk sistemleri yabancılar hakkında vatandaşlardan farklı düzenlemeler öngörebilmektedir. Bu düzenlemeler yabancıların türlerine göre de farklı nitelik alabilmektedir. Çalışma yabancı kavramı ve türlerini uluslararası hukuk ve Türk hukuku ekseninde incelemektedir. Türk hukukunda, yabancı kategorilerinden özellikle mülteci ve sığınmacı ile göçmen tanımlarının uluslararası hukuktan farklılık arz ettiği görülmektedir. Yeni mevzuat çalışmalarında iç hukuk hükümlerinin uluslararası düzenlemelere paralel hale getirilmesinde yarar vardır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı, Vatansız, Sığınmacı, Mülteci, Göçmen.

ABSTRACT

The Concept and Types Of Alien in International Law and Turkish Legislation

‘Alien’ is an important concept in both international law and various fields of domestic law. Legal systems envisage a regulation on aliens different from citizens. These regulations may take different forms according to types of aliens. This study examines the concept and type of aliens on the basis of international law and Turkish law. In Turkish law, particularly among aliens categories the definitions of refugee, asylum seeker and immigrant are different from international law. There is a need to align domestic law provisions in new legislative works with international instruments.

Key Words: Alien, Stateless, Asylum Seeker, Refugee, Immigrant.

* Dr., Hâkim, Başbakanlık Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, Müsteşar Yardımcısı, erginergul@gmail.com

GİRİŞ

Uluslararası ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin tarihte eşi görülmemiş ölçüde yoğunlaştığı çağımız, bir hareket çağı olarak nitelenebilir. Zira kişiler, sermayeler ve hizmetler hiçbir zaman günümüzdeki kadar kolay dolaşıma tabi olmamıştır. Gittikçe küçülen dünyamız, adeta küresel bir köy halini almıştır. Kişilerin kolayca sınırları geçtiği, çeşitli uluslardan binlerce insanın, her an türlü nedenlerle bir ülkeden ötekine gidip geldikleri gözlenebilmektedir. Kendi ülkesinde vatandaş olarak haklar ve yükümlülükler sahibi olan birey, kısa bir yolculuktan sonra birden kendisini ‘yabancı’ denilen yeni ve daha elverişsiz bir statü içinde bulabilmektedir (Ergül, 2012: 1).

Belirmek gerekir ki, çağdaş uluslararası hukuk kapsamında kişi yabancı-vatandaşlık farkı gözetilmeksizin insan hak ve özgürlüklerinin evrensel koruması altındadır (Çelikel ve Gelgel, 2009: 33). Türkiye gibi demokratik hukuk devletlerinde de yabancılara tanınacak hakların ve getirilecek sınırlamaların kaynağı temel hak ve özgürlüklere ilişkin evrensel ve bölgesel uluslararası bağlayıcı hukuk belgeleridir. Ancak çalışmada, yabancı kavramı yabancılık statüsüne bağlı ve vatandaşlık statüsünün sağladığı imkânlardan yararlanmayı engelleyen farklılıklarla sınırlı şekilde irdelenecektir.

‘Yabancı’, başta uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası kamu hukuku, uluslararası ceza hukuku, uluslararası göç hukuku, uluslararası mülteci hukuku ile ceza hukuku, yabancılar hukuku ve idare hukuku gibi çok geniş bir yelpazede, gerek uluslararası, gerek ulusal hukukun çok değişik dallarının ilgili alanına girmektedir. Bu itibarla, hem kavramın¹ içeriğinin, hem yabancı türlerinin uluslararası hukuk ve Türk mevzuatı açısından müstakil olarak incelenmesinin yararlı olacağı açıktır.

1. YABANCI KAVRAMI

En kısa ve sade tanımıyla, yabancı² bulunduğu ülkenin vatandaşlığına sahip olmayan kişidir (Cornu, 2000: 353). Dolayısıyla, bir ülkenin vatandaşı olmayan herkes bu ülkeye göre ‘yabancı’ kavramı ile ifade edilir.

Devletler Hukuku Enstitüsünün 1892 yılında Cenevre toplantısı sırasında yabancı;“sadece geçici veya mukim ya da yerleşik, mülteci veya ülkeye kendi istekleri ile girmiş olup olmadıkları fark etmeksizin, bir devletin ülkesinde

1. Makalede konsept, mefhum, nosyon karşılığı olarak kavram kelimesi kullanılırken, istilah anlamının söz konusu olduğu yerlerde terim kelimesi tercih edilmiştir.

2. Yabancı terimi Batı dillerinde ise, Latince, dış, dışarı ve dışarıda anlamına gelen *extra*’dan üretilmiş olan *extranius*, Fransızca’da, *étranger*, *ere*, İngilizce’de ise *alien* veya *foreigner* olarak ifade edilir (DPDE, 2002;150 vd.).

bulunup da, halen vatandaşlık hakkı olmayan kimselerdir” diye tanımlanmıştır.³ AİHS’ye ek 4 nolu Protokol’ün hazırlık çalışmaları sırasında bu tanıma “vatansız veya başka bir vatandaşlığı olmayanlar” terimleri eklenmiştir (Ducroquetz, 2007: 38).

Türk yabancılar hukuku kitaplarında ‘yabancı’ tanımlanırken ise, “Devletler Hukuku Enstitüsünün 1892 yılında Cenevre toplantısı sırasında kabul ettiği tanıma göre, yabancı, bir devletin ülkesinde bulunup da, o devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kimsedir” denilmektedir (Çelikel ve Gelgel, 2009: 17; Aybay, 2007: 11; Tekinalp, 2002: 6; Altuğ, 1968: 8). Türk doktrininde bu tanımın aynen benimsendiği ifade edilmektedir (Aktaş, 2005: 69).

Aybay, Türkçe çevirisi çeşitli yazarlarca küçük farklarla verilen bu tanıma şöyle eleştirmektedir; “Öncelikle tanımda geçen ‘uyrukluğunu iddia hakkı olmayan’ ibaresi eleştirilmelidir. Çünkü kişinin belli bir anda belli bir devletin uyrukluğunda bulunması, objektif kurallarla saptanan bir durumdur. Bu durum varsa, yani kişi ile belli bir devlet arasında uyruklu ilişki kurulmuş bulunuyorsa, bu ilişkinin varlığı kişinin böyle bir iddiada bulunmasından bağımsız olarak varlığını sürdüren, nesnel bir olgudur. Öte yandan, tanımda yer alan ‘ülkede bulunma’ koşulu açısından bakıldığında, ‘yabancı’ kavramına, sadece belli bir anda o devletin ülkesinde *bulunan* ve o devletin uyruğu olmayanlar girmektedir. Oysa bir devletin ülkesinde *fiziksel olarak bulunmadığı* halde o devletin yetki alanı içinde bir takım haklara sahip olan insanlar da vardır” (Aybay, 2007: 12).

Çiçekli de benzer bir eleştiri getirmektedir; “Bu tanım haklı olarak eleştirilmektedir. İlk eleştiri, ‘vatandaşlığını halen iddiaya hakkı olmayan’ ibaresine yöneltilmektedir. Buna göre, bir kişinin belirli bir devletle olan vatandaşlık ilişkisi, o kişinin, bu ilişkinin varlığını ‘iddia’ etmesinden bağımsız olarak var olan nesnel bir olgudur. Bu tanıma getirilecek ikinci nesnel eleştiri ise ‘ülkede bulunma’ koşuluna ilişkin olarak yöneltilmelidir. Bu tanıma göre, bir kişinin yabancılık vasfı, bu kişinin belirli bir anda o devlet ülkesinde fiziksel olarak bulunmasını gerektirmektedir. Ancak, bir yabancıнын, herhangi bir devletin ülkesinde fiziksel olarak bulunmadan da o devletin yetki alanı içinde bir takım haklara sahip olması mümkündür” (Çiçekli, 2009a: 22).

İkinci eleştiriye katılmakla birlikte, ilkine hak vermek mümkün değildir.

3. Enstitünün, 1’inci maddesinde yabancı tanımının yapıldığı “Yabancıların Kabulü ve Sınır Dışı Edilmesi Konusunda Uluslararası Kurallar” başlıklı belgesinin Fransızca orijinali aşağıdaki İnternet adresinde de şöyle yer almaktadır; “Sont étrangers, dans le sens du présent Règlement, tous ceux qui n’ont pas un droit actuel de nationalité dans l’Etat, sans distinguer ni s’ils sont simplement de passage ou s’ils sont résidents ou domiciliés, ni s’ils sont des réfugiés ou s’ils sont entrés dans le pays de leur plein gré.”

http://www.idi-iiil.org/idiF/resolutionsF/1892_gen_01_fr.pdf erişim tarihi 28. 01. 2012.

Çünkü Devletler Hukuku Enstitüsü'nün yukarıda verilen söz konusu tanımında aslında 'uyrukluğunu iddia hakkı olmayan' yerine 'halen vatandaşlık hakkı olmayan' ifadesi geçtiğinden, aslında tanımın kaynağında bir sorun gözükmemektedir. Burada aslında eleştirilmesi gereken husus, Türk hukukundaki yabancılar hukuku çalışmalarında tanımın kaynağına gidilmemesi ve muhtemelen yanlış bir çeviriden kaynaklanan bir tanımın 1960'lardan beri tekrarlanması olmalıdır.

Devletler Hukuku Enstitüsünün Cenevre toplantısından yaklaşık bir asır sonra 13 Aralık 1985'de kabul edilmiş BM Genel Kurulunun 'Yaşadıkları Ülkenin Uyuğu Olamayan Bireylerin İnsan Hakları Bildirisi'nde yabancı, "bulduğu ülkenin uyuğu olmayan kişi" olarak tarif edilmiştir (Aybay, 2007: 13). Uluslararası Göç Örgütü'nün yayınladığı Göç Terimleri Sözlüğünde de, yabancı, 'belirli bir devlet açısından o devletin uyuğunda olmayan kişi' şeklinde tanımlanmıştır (Çiçekli, 2009c: 64).

Görüldüğü üzere yabancılık, kişinin bulunduğu devlet vatandaşlığında olmadığını belirten bir durumdur (Tekinalp, 2002: 6; Çelikel ve Gelgel, 2009: 17). Ayrıca, yabancı kavramı, sadece yabancı devlet vatandaşları olanları kapsayan dar bir kavram değildir (Ekşi, 2010: 7). Yabancı, başka bir veya birkaç ülke vatandaşı olabileceği gibi, vatansız (heimatlos) veya mülteci ve sığınmacı da olabilir. Böylece yabancı kategorisine, 'yabancı devlet vatandaşı', 'vatansız kişi', 'mülteciler ve sığınmacılar', 'özel statüdeki yabancılar', 'o ülke vatandaşlığı dışında birden çok vatandaşlığı olanlar' girmektedir (Aydoğan, 2006: 12; Tekinalp, 2002: 6; Çiçekli, 2009a: 22).

Özellikle uluslararası belgelere bakıldığında yabancı teriminin yanı sıra aynı anlamda göçmen, vatandaş olmayan ve Avrupa Birliği (AB) mevzuatında üçüncü ülke vatandaşları gibi terimlerin de kullanıldığı görülmektedir.

Bir devletin vatandaşı olan kişi, o devletin topraklarından çıkıp başka bir devletin yargı yetkisine girmekle ülkesine girdiği devlet bakımından 'yabancı', vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu devlet açısından ise "ülke dışındaki vatandaş" statüsüne girer (Çelikel ve Gelgel, 2009: 18).

Türk mevzuatı bakımından yabancı terimi, 29. 5. 2009 tarih ve 5901 sayılı 'Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun (TVK) 1'inci maddesinin d bendinde tanımlanmıştır. Buna göre, "Yabancı; Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi, ifade eder." Dolayısıyla Türkiye açısından 'yabancı' kavramı Türk vatandaşı olmayanları -ya başka ülke vatandaşı veya vatansız kişileri- ifade etmektedir (Ekşi, 2006: 1).

Mevzuatta, başta Anayasa olmak üzere 'yabancı' terimi açıkça kullanılır.

maktadır. Bunun dışında sık olarak, ‘yabancı devlet vatandaşı’ ibaresine rastlanılmaktadır. Mesela 5682 sayılı Pasaport Kanunu’nda her iki terime de yer verilmektedir. 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun’da (YİSHK) ise hep ‘yabancılar’ kelimesi tercih edilmiştir. Anayasanın 16’ncı maddesinde ve TCK’nın 59’uncu maddesinde ‘yabancı’ denilmektedir. Şu halde, denilebilir ki;pozitif hukukta ‘yabancı’ terimi yerleşmiştir (Tekinalp, 2002: 8).

AB kurumları ise, genel olarak ‘vatandaş olmayan’ terimini kullanma eğilimindedirler (Ducroquetz, 2007: 53, dpn. 229). Yine, AB hukuku Avrupa Birliği yurttaşları ile üçüncü ülke vatandaşları arasında bir ayırım yapmaktadır. Birlik hukukunda, üye ülke vatandaşları yabancı kabul edilmezler. Ayrıca Birlik hukuku, durumlarını AB içinde uyumlaştırmak amacıyla yerleşik üçüncü ülke vatandaşları lehine bir statü tanımaktadır (Aubin, 2009: 53).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ‘yabancı’ terimini kullanırken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ise, içtihatlarında ‘yabancı’ veya ‘vatandaş olmayan’ (*non-national*) kavramlarını kullanmaktadır.

2. YABANCI TÜRLERİ

Yabancı türlerini, vatandaşlık durumuna ve ülkede bulunup bulunmamaya göre ikiye ayırarak ele alacağız. Özellikle, sınır dışı etme, geri gönderme ve geri verme gibi yabancıları ülkeden uzaklaştırma tedbirleriyle ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemelerin ve insan haklarına ilişkin sözleşmelerin yabancıları ilgilendiren hükümlerinin anlaşılmasında en fazla yararlı olabilecek sınıflandırma bu gözükmektedir. Vatansızlar, mülteci ve sığınmacılar ile göçmen işçi kategorilerinin gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda özel düzenlemelere konu olduğu görülmektedir. Diğer yandan, bazı konularda (sınır dışı etme işlemi gibi) yabancıların sahip olacağı hukuki başvuru yolları ülkede usulüne uygun veya aykırı olarak bulunmasına göre farklılaşabilmektedir.⁴

2.1. Vatandaşlık Durumuna Göre Yabancı Türleri

2.1.1. Yabancı Devlet Vatandaşları

Yabancı devlet vatandaşları kategorisi, en genel ve sayıca en büyük olan türdür. Bu kategoriye girenler, bir vatandaşlığa sahip bulunmakta ve vatandaşı buldukları devletten başka devletler açısından “yabancı” sayılmaktadırlar. En yalın anlatımla; kişi uyrukluğunda bulunduğu devlet dışında bütün devletler açısından yabancıdır (Aybay, 2007: 20). Dolayısıyla, Türkiye açısından, Türk vatandaşı olmayan herkes yabancıdır.

4. Türkiye’ye gelen yabancıları başlıca dört grupta toplamak mümkündür. Mülteciler ve sığınmacılar; Türkiye’yi transit olarak kullanan yabancılar; yasa dışı iş gücü oluşturan yabancılar ve oturma izni olan yabancılar (Ekşi, 2006;1).

2.1.2. Birden Çok Vatandaşlığı Olanlar

Kişi, belirli durumlarda kendi iradesiyle veya çeşitli devletlerin vatandaşlık yasalarındaki uyumsuzluk sonucunda iki (bazen daha çok sayıda) vatandaşlığa aynı anda sahip olabilir. Bu durumdaki kişinin ‘yabancı’ statüsüne girip girmemesinde, yabancılık statüsünün hangi devlete göre saptanacağı önem kazanmaktadır. Bu devlet, kişinin vatandaşlığına sahip bulunduğu devletlerden biri ise, o devlet açısından kişi ‘yabancı’ sayılmamalıdır (Aybay, 2007: 21).

Türk mevzuatı bakımından, 5901 sayılı TVK’nın 1’inci maddesinin b bendi çok vatandaşlığa bir tanım getirmiştir. Buna göre; “çok vatandaşlık; Türk vatandaşının aynı anda birden çok vatandaşlığa sahip olmasını” ifade eder.

İki veya daha çok vatandaşlığı olan kişinin, uyrukluğunu taşıdığı her devletçe kendi uyruğu olarak kabul edileceği 1930 tarihli Lahey Sözleşmesinin 3’üncü maddesiyle de belirtilmiştir. 1997 tarihli Vatandaşlık Konusunda Avrupa Sözleşmesi de aynı ilkeyi benimsemiştir (m. 3/I). Dolayısıyla, Türk vatandaşlığının yanı sıra başka vatandaşlıklara da sahip kişi, Türk makamlarınca yabancı olarak değil, daima Türk olarak muamele görecektir ve bu kişi onlara karşı başka ülke vatandaşlığını ileri süremeyecektir.

2.1.3. Vatansızlar

Vatansız, hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan, herhangi bir devletin yasalarına göre vatandaş sayılmayan kişidir (Çelikel ve Gelgel, 2009: 18; Ekşi, 2006: 2). Bu durum, kişinin hiçbir zaman bir vatandaşlığının olmamasından veya sahip olmasına rağmen sonradan kaybetmesinden kaynaklanabilir.

Yabancı dillerde ‘*heimatlos*’, ‘Fr. *Apatride*’, ‘İng. *Statelessperson*’ gibi adlarla anılan bu kişiler, vatansız kavramının tanımı gereği olarak, bütün devletlerce ‘yabancı’ sayılırlar (Aybay, 2007: 21). Vatansız kişiler hiçbir devletin vatandaşı olmadıkları için vatandaşlık haklarından yararlanamazlar. Ayrıca vatansız bir kişinin sınır dışı edilmesi halinde, kendisini kabul etmesi gereken bir devlet olmamasının uygulamada zorluk yarattığını belirtmek gerekir (Çelikel ve Gelgel, 2009: 19).

AB üyesi ülkeler açısından, Lizbon Anlaşması ile Tadil Edilen Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşmanın 61/2’nci maddesi uyarınca, anlaşmanın ‘özgürlük, güvenlik ve adalet alanı’ başlığı kapsamında “vatansız kişiler üçüncü ülke vatandaşı olarak işlem görür”.

Vatansız bir kişinin haklarını savunabilecek ve ona bir vatandaşı gibi davranabilecek bir devlet bulunamaz. Çünkü her devlet ancak, vatandaşını temsil

edebilir ve gerekirse bu statüyü başka devletlere de kabul ettirebilir (Doehring, 2002: 284). Vatansızlık *de jure* olabileceği gibi *de facto* da olabilir. *De jure* vatansızlık, hiçbir devletin vatandaşlığına sahip olmamayı ifade eder. *De facto* vatansızlık halinde ise, kişi belirli bir devletin vatandaşı olmakla beraber, ya siyasi sebeplerden dolayı vatandaşı olduğu devlet ona diplomatik koruma sağlamayı reddetmektedir ya da kişi vatandaşı olduğu devletten koruma talep etmek istememektedir (Ekşi, 2006: 2).

Uluslararası topluluk, vatansızlık konusuna çözüm getirebilmek amacıyla, uluslararası araçları gündeme getirme gayreti içerisinde olmuştur. Vatandaşlık ve buna bağlı olarak bir vatandaşın sahip olduğu haklardan yararlanma; istikrara katkı sağlayıcı ve devletlerarası göçün engellenmesine yardımcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Asar, 2004: 9). BM bünyesinde 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ve bu amaçla, Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyon'u bünyesinde 1973 tarihli Vatansızlık Hallerinin Azaltılmasına Dair Sözleşme⁵ hazırlanmıştır.

2.1.4. Mülteci ve Sığınmacılar

Zorunlu göç kategorisinde değerlendirilen mültecilik ve sığınmacılık, insanları, çeşitli gerekçelerle ülkelerinde gördükleri baskı nedeniyle, ülkeyi terk etmek zorunda bırakan bir olgudur. Mültecilerin, sığınmacıların öncelikli amaçları yaşamlarına yönelik bir tehdidin olmadığı güvenli bir çevrede yaşamlarını devam ettirmektir (Buz, 2004: 7).

Mülteci ve sığınmacıların ülkelerini terk veya kaçıışı çeşitli sebepten kaynaklanabilir. Bu terk görülen baskıdan, insan yaşamına ve özgürlüğüne yönelik tehditten, adli kovuşturmadan, yokluk ve sefaletten, savaş ve iç karışıklıktan, doğal afetlerden ileri gelebilir. Mülteci teriminin özünde bireyin kaçışına neden olan olaylar ve sonuçları karşısında, yardım görmeye ve korunmaya layık olduğu varsayımı yatmaktadır. Bu nedenle, devletler, 'adaletten kaçan-

5. Çelikel ve Gelgel, "Yabancılar Hukuku" kitabında (15. Baskı, 2009, s. 19), "Vatansızlığı önlemek amacı ile Avrupa Konseyi Kişi Halleri Komisyonu'nca 4. 12. 1954'de kabul edilen "Vatansızlık Hallerinin Azaltılmasına Dair Sözleşme" ifadesini kullanmaktadır. Oysa resmî adı "Vatansızlık Hallerinin Sayısının Azaltılmasına Dair Sözleşme" olan belge Bern'de 13 Eylül 1973'de imzalanmıştır. 13 nolu bu Sözleşmeyi hazırlayan kuruluş, Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu olarak da tercüme edilebilse de, ülkemizde daha ziyade Milletlerarası Ahvali Şahsiye Komisyonu (La Commission Internationale de l'État Civil -CIEC-) olarak bilinen uluslararası örgüttür. 15 üyeli bu örgütün merkezi Fransa'nın Strazbourg şehrinde bulunmaktaysa da, resmî çalışma dili sadece Fransızca olup daha fazla tanınan ve resmî çalışma dilleri Fransızca ve İngilizce olan 47 üyeli Avrupa Konseyi ile organik bir bağı yoktur. Türkiye bu Sözleşmeyi, 15. 08. 1975 tarihinde 1883 sayılı Kanun ile onaylamış (RG;15. 04. 1975-15326.), ancak 13. 03. 2001 tarihli fesih beyanı ile 13. 09. 2001 tarihinden itibaren Sözleşmeden ayrılmıştır. Türkiye'nin 24 Eylül 1953'den beri üye olduğu bu uluslararası kuruluş hakkında bilgi ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşmeleri için bkz. <http://www.cieci.org/> ve http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Ahvali_Sahsiye,Ahvali_Sahsiye_Yeni.html?pageindex=4.

lar' ile 'ekonomik mülteciler' olarak adlandırılan ve ekonomik nedenlerle ülkelerinden göç etmek zorunda kalan kişileri mülteci kavramı içerisinde değerlendirmemektedirler. Mültecileri bu bağlamda diğer göçmen kategorilerinden ayırmak gerekir. Mülteciler serbest iradeleriyle ülkelerinden ayrılma tercihinde bulunmamışlar; ancak zulüm korkusu nedeniyle bunu yapmak zorunda kalmışlardır (Çiçekli, 2009: 39).

Son yıllarda yaşanan bazı gelişmeler, Türkiye'ye gelen ve gelme eğilimi olan mülteci sayısını artırmaktadır. Türkiye'nin bizatihi kendisi, gelişen ekonomik ve siyasi şartları temelinde yabancı uyruklu kişileri cezbeden ülkelerden birisi haline gelmeye başlamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin bölgesindeki istikrarsız ortamlar Türkiye'nin ağırlaşan mülteci meselesinden doğrudan etkilenmesine yol açmaktadır (Acer, Kaya, Gümüş, 2010: 5).

'Mülteci' ve 'sığınmacı' terimleri arasında yakınlık ve benzerlik bulunmaktadır. Ancak, birer hukuk terimi olarak aralarındaki ayrımların saptanması gerekir (Aybay, 2007: 22). 'Mülteci' İngilizce'deki '*refugee*' ve Fransızca'daki '*refugie*' teriminin karşılığıdır ve uluslararası sözleşmelerde tanımı yapılmış, belli bir hukuksal statüyü belirten bir terimdir. Buna karşılık, 'sığınmacı' terimi İngilizcedeki '*asylum seeker*' in ve Fransızcadaki '*demandeur d'asile*' karşılığıdır; hukuksal bir statüden çok fiilî bir durumu belirtir. Sığınmacıya sağlanan haklar ve olanaklar, "mülteciye oranla daha sınırlı bir düzeydedir (Aybay, 2007: 22). Sığınmacı olmak, sığınılan ülkenin yasalarından mülteciler gibi sürekli olarak yararlanılmasını öngörmeyen, kısa süreli bir barınma durumudur. Görüldüğü üzere, mülteci, mültecilik statüsü hukuken (dejure mülteci) kabul edilmiş olan bir yabancıyı ifade ederken, sığınmacı, mültecilik statüsü incelenen ve bu sebeple kendisine geçici koruma sağlanan (defacto mülteci) yabancı demektir.

Nitekim 1990 tarihli AB Dublin Sözleşmesi'nin 1'inci maddesinde sığınmacı, "sığınmak için başvurmuş ancak başvurusu kesin karara bağlanmamış yabancı" olarak tanımlanmıştır. Bu kategoride hem mülteci statüsü kabul edilebilecek insanlar, hem başvuruları reddedilebilecek insanlar, hem de sığınma hakkı istedikleri ülkede belirli süreli oturma izni almış insanlar yer almaktadır (Aydoğan, 2006: 20). Her sığınmacı mutlaka mülteci olarak tanınmak zorunda değildir. Ancak başvurularına olumlu yanıt aldıktan sonra artık bu kişiler sığınmacı olmaktan çıkarak mülteci kabul edilirler (Özcan, 2005: 23).

Mültecilerin korunması anlamında günümüzde evrensel nitelikli tek sözleşme, BM bünyesinde imzalanan 28. 7. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi) ile 16. 12. 1966 tarihli Ek Protokoldür. Buna Güney Amerika, Afrika ve Avrupa Konseyi çerçevesinde imzalanan bazı bölgesel anlaşmaları da eklemek gerekmektedir (Pazarıcı, 2006: 211).

Cenevre Sözleşmesi'ne göre, bir kişinin mülteci statüsüne girebilmesi için, öncelikle kendi ülkesini terk etmiş olması veya ülkesinin sınırı dışında bulunması, bir diğer ifade ile yabancı olması gerekmektedir. Ayrıca, bu koşulun yanında kişinin, Cenevre Sözleşmesi'nin 1'inci maddesinde yer verilen, haklı nedenlere dayalı baskı ve zulüm korkusu içinde bulunması da şarttır. Baskı ve zulüm korkusu, değişik nedenlere dayalı olarak ortaya çıkabilir. Bu bakımdan, baskı ve zulme temel teşkil eden nedenler; ırk, milliyet, din, siyasi düşünce ve belirli bir sosyal gruba mensubiyet gibi, kişisel ve politik veya adi veya siyasi suçlar, savaş veya şiddet ve askeri görevlere dayalı nedenler şeklinde ortaya çıkabilir (Odman,1995: 84).

Türk hukukunda ise, mülteci ve sığınmacı kavramları arasında uluslararası hukuk literatüründe benimsenen yaklaşımdan daha değişik bir ayırım yapılmaktadır. 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile ilgili genelge ve talimatlarda terminoloji sorunu çözülmeye çalışılarak mülteci ve sığınmacı kavramları birbirinden ayrılmak istenilmiştir (Çiçekli, 2009b: 48).

22 Haziran 2006 tarihli Uygulama Talimatına (57 Sayılı Genelge)⁶ göre, Avrupa ülkelerinden gelen ve 1951 Cenevre Sözleşmesinin 1'inci maddesinde yer alan tanımdaki ölçütlere uygun olduğu için kendisine İçişleri Bakanlığınca mülteci statüsü verilen yabancı uyruklu veya vatansız kişiye mülteci denmektedir. Avrupa ülkeleri dışından gelen ve 1951 Cenevre Sözleşmesinin 1'inci maddesinde yer alan tanımdaki ölçütlere uygun olduğu için kendisine İçişleri Bakanlığınca sığınmacı statüsü verilen yabancı uyruklu veya vatansız kişiye ise sığınmacı denmektedir.

Bu tanıma göre, Avrupa dışından ülkemize gelen ve mülteci ölçütü taşıyan Asyalı, Afrikalı yabancılar sığınmacı statüsünde kabul edileceklerdir. Bu yabancılar sığınmacı statüsü verilmek suretiyle, üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilinceye kadar makul bir süre ülkede ikamet etmelerine izin verilmektedir. Yönetmeliğin tanımına göre, Avrupa ülkelerinden gelerek uluslararası koruma talep eden yabancılar mülteci, diğer bölgelerden gelerek uluslararası koruma talep edenlere ise sığınmacı denmektedir.

6. 22 Haziran 2006 tarihli "Uygulama Talimatı" konulu 57 sayılı bu Emniyet Genel Müdürlüğü genelgesi, müstakil bir kanuni bir düzenlemeye sahip olmayan iltica ve sığınma mevzuatımızdaki en kapsamlı düzenlemeyi oluşturmaktadır. Genelge, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol ile Türkiye'ye İltica eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde Türkiye dâhilinde İltica/ Sığınma başvurusunda bulunan yabancı uyruklu ya da vatansız kişilere uygulanacak usul ve esasları belirlemektedir.

Genelge metni için bkz. http://www.egm.gov.tr/indirilendosyalar/uygulama_talimatı_2010_genelge.pdf

Uluslararası mülteci hukukunda kullanılan mülteci-sığınmacı ayırımının Türk mülteci hukukunda bir değişime uğramak suretiyle farklı bir nitelik kazandığı görülmektedir. Uluslararası mülteci hukukunda, sığınmacının (*defacto* mülteci) mültecilik koşullarını taşıdığına tespiti üzerine mülteciye (*de jure* mülteci) dönüşmesi yani mülteci statüsünü kazanması mümkün iken, Türk mülteci hukukunda sığınmacı olarak nitelenen kişilere iç hukukta mültecilik statüsünün verilmesi mümkün gözükmemektedir. Türk hukuk ve uygulamasında, yukarıdaki ayrıma paralel olarak ve uluslararası literatürdeki *defacto - de jure* mülteci farklılığını karşılamak üzere, hem Avrupa ülkelerinden hem de Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelerden Türkiye'ye gelerek iltica/sığınma başvurusunda bulunmuş olan yabancılara, '*başvuru sahibi*', '*başvuran*', veya '*iltica/sığınma başvurusunda bulunan kişi*' nitelendirilmeleri yapılmaktadır.

2.1.5. Göçmenler

İnsanlığın tarihi kısmen bir göçler tarihidir. Hayatta kalma içgüdüğü, insan tabiatının bir parçasını oluşturmakta ve onu çoğu defa daha müreffeh bölgelerin arayışında doğduğu yeri terk etmeye itmektir (Aebi, 2007: 55). Uluslararası nüfus hareketleri günümüzde uluslararası toplumun en önemli kaygılarından birini oluşturmaktadır. Günümüzde, altı göçmenden ikisi gelişmiş ülkelerde, kalanı az gelişmiş ülkelerde yaşanmaktadır (Ducroquetz, 2007: 6).

Uluslararası göç, bir yandan, düzenli (İng. *Orderly migration*) ve düzensiz göçü (İng. *Irregular migration*), insan ve göçmen kaçakçılığını kapsamakta, diğer yandan mülteci ve sığınmacılar da bu kavramın içinde yer almaktadır. Uluslararası göç, kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç etmeleri (bireysel göç) veya menşe ülke dışına çok sayıda kişinin katıldığı, gruplar halinde ani hareket şeklinde (kitlesel/toplu göç) gerçekleşmektedir.

Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, 'kişisel rahatlık' amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendilerinin veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (Çiçekli, 2009c: 23).

Göçmenler ev sahibi ülkede yerleşme niyet ve imkânı olan kişiler olarak tanımlanabilir. Göçmenlikte önemli olan ilgilinin o ülkede yerleşme niyeti bulunmasıdır. Göçmen kabulü her ülkenin iç düzenlemesine ve siyasi ve sosyal politikasına bağlıdır (Çelikel ve Gelgel, 2009. 22). Yasa dışı göçmenler denildiğinde ise, ev sahibi ülkeye yerleşmeyi isteyen, ama bunu yapma imkânı olmayan kişiler söz konusudur. Ülke olarak yerleşmenin imkânsızlığı,

nedenini ev sahibi ülkenin göç mevzuatının öngördüğü sınırlamalarda bulur (Aebi, 2007: 56).

Kabul eden ülkeye yerleşmeleri kabul edilen, yasal olarak ülkeye girişine izin verilen göçmenlere ‘daimî yerleşimciler’ (İng. *permanent residence*) denir (Çiçekli, 2009c: 11). Göçmenler kalacakları süreye göre, uzun vadeli göçmen ve kısa vadeli göçmenler; giriş ve kalış şekillerine göre de kayıtlı/belgeli göçmenler (İng. *Documented migrant*) ve kayıt dışı/belgesiz göçmenler olarak tasnif edilmektedir.

Göçmenleri mülteci ve sığınmacılardan ayıran en önemli özellik, bu kimselerin ülkelerinden siyasi nedenler sebebiyle değil, sırf ekonomik nedenlerle ve daha iyi bir yaşam sürme umuduyla ayrılmış olmalarıdır. Göçmenler bir başka ülkeye kendi arzu ve istekleri ile geçer, dolayısıyla vatandaşı oldukları ülkenin diplomatik korumasından yararlanmaya devam ederler.

AB ülkelerinin göçü kısıtlayıcı uygulamaları sonucunda, yasal yollardan göç etme imkânı ortadan kalkanların göçü farklı kanallar ile gerçekleştirmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Sığınmacı olabilmenin şartlarını taşımamakla birlikte, birçok kişinin yasal işlemlerin uzun sürmesi nedeniyle bu ülkelerde birkaç yıl kalma imkânı sağladığından (başvuruların %85’i kabul edilmemekte) bu yolla Batı Avrupa ülkelerine sığınma başvurusu yapmaktadırlar (Gençler, 2006: 177).

Türk hukukunda ise, göçmenlik 5543 sayılı ve 19. 9. 2006 tarihli İskân Kanunu ile düzenlenmiştir. 5543 sayılı Kanunun 3’üncü maddesinin (d) bendine göre göçmen, Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır. Yasanın 4’üncü maddesi, göçmen kabul edilmeyecek kişileri içermektedir. Bu bağlamda, diğerleri arasında, Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup da, sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye’ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen kabul edilmeyecektir.

Türk hukukundaki göçmen kavramı, yerleşmek amacıyla ülkemize gelen kişilerin Türk soyundan olmasını ve Türk kültürüne bağlılığını gerekli kılması nedeniyle, uluslararası hukukta ve doktrinde kabul edilen göçmen kavramından daha dar kapsamlıdır (Aydoğan, 2006: 21).

2.1.6. Ayrıcalıklı Yabancılar

Devletler arasında yapılan ikili veya çok taraflı anlaşmalar bu anlaşmalara taraf devletin uyruklarına, öteki taraf devletlerce özel bazı haklar tanımayı gerektirebilir. Bu alanda çok sayıda ikili anlaşmaların yapıldığı görülür. Bunların en tipik örnekleri ikamet, seyahat ve ticaret gibi konularda, taraf devletlerin vatandaşlarına özel kolaylıklar sağlanmasını öngörür (Aybay, 2007: 25).

Avrupa Birliğini, ekonomik boyutları aşan bir biçimde ve daha ileri bir düzeyde gerçekleştirme süreci içinde, 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile ‘*Birlik yurttaşlığı*’ kavramı oluşturulmuş; AB üyesi olan bir devletin uyrukluğunda olan herkesin aynı zamanda “*Birlik yurttaşı*” olduğu kabul edilmiştir (m. 17–22). Ancak, bu ‘*Birlik yurttaşlığı*’nın AB üyesi bir devletin uyruğu olan herkesi kapsamı kabul edilmiş olmakla birlikte, bunun kişinin sahip olduğu üye devlet uyrukluğunun yerine geçmesi değil, ona ek olması, onu tamamlaması öngörülmüştür (Aybay, 2007: 28).

Birlik yurttaşlığının üye devlet vatandaşlığına bağlı olduğu belirtilerek, organik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu nedenle Birlik yurttaşlığı için 8’inci maddede özellikle ‘yurttaşlık’ (Fr. *citoyenneté*, İng. *citizenship*) sözcüğü kullanılmış, bireyi devlete bağlayan hukuksal bağ olan ‘uyruklu’ kavramından kaçınılmıştır (Tezcan, 2002: 26).

AB üyesi olmayan İsviçre, Lihtenştayn, İzlanda ve Norveç vatandaşları da, AB üyesi ülkelerin vatandaşlarına benzetilmişlerdir (Ducroquetz, 2007:39, dpn. 192). Esas itibarıyla bu kişiler, topluluk hukuku tarafından yabancılar olarak kabul edilmemektedir. AB belgelerinde, AB yurttaşlığına sahip olmayanlar –dar anlamda yabancılar- için ‘üçüncü ülke vatandaşları’ (İng. *third-country nationals*, Fr. *ressortissants de pays tiers*) terimi kullanılmaktadır.

Diğer taraftan, ülkeler, genellikle, kendi ülkelerinde oturan veya ikamet eden yabancılara, kısa süreli olarak ülkede bulunan yabancılara oranla daha fazla hak tanıyabilmektedirler. Örneğin, ABD’de sürekli mukim bir yabancıya çalışma hakkı açısından, ayrıcalıklı olanaklar kazandıran yeşil kart (green card) denilen bir belge verilmektedir (Aybay, 2007: 949). Hukukumuzda da, ayrıcalıklı yabancı kavramının içinde değerlendirilebilecek hükümler mevcuttur. Örneğin, yeni TVK’nın 28’inci maddesi Türk vatandaşlığından Bakanlar Kurulunun izniyle çıkmış olan eski vatandaşlar için çok elverişli bir statü sağlamaktadır. Türk vatandaşlığından izinle çıkan ve yabancı devlet vatandaşlığı kazanmış kişiler yine “kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tabi” tutulacaklardır. Ancak, ikamet, taşınmaz mal edinme (muafien araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında), miras ve çalışma (kamu görevlerine girme hariç) gibi konularda, Türk vatandaşlarına tanınmış haklardan aynen (sınırlamalarla) yararlanmaya devam edeceklerdir.

5543 sayılı İskân Kanunu’ndaki ‘göçmen’ tanımı kapsamına giren yabancıların da bir tür ayrıcalıklı yabancı kategorisi oluşturdukları söylenebilir. Bu tanıma göre göçmen “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu kanun gereğince kabul olunanlardır” (Aybay, 2007: 28). Bu iki kategori dışında görece daha az önemli başka bazı ayrıcalıklı yabancı kategorileri de söz konusudur. Örneğin, Türklerle evli yabancılar, KKTC vatandaşları gibi vatandaşlık grupları

da, bazı ilave haklara sahip olabilmektedirler (Aybay, 2007: 94). Bununla beraber, bunlar lehine ülkeden uzaklaştırılmaya karşı korumaya ilişkin düzenlemelerin olmadığı belirtilmelidir. Ayrıca, inceleme konumuz açısından bakıldığında, ülkeden uzaklaştırma işlemlerine karşı koruma sağlanan ‘yerleşik yabancı’ veya ‘uzun dönemli ikamet sahibi’ gibi kategoriler, Türk mevzuatında yer almamaktadır.

Bu grupta incelenen ‘diplomatlar veya konsoloslar gibi diplomatik haklardan ya da askerler ve uluslararası kuruluş görevlileri gibi diplomatik benzeri bir haktan yararlanan yabancılar’⁷ ile ‘elverişsiz statüdeki yabancılar’ kategorilerine ise normal yabancılara uygulanan sınır dışı etme, geri gönderme ve geri verme gibi ülkeden uzaklaşma tedbirlerine tabi olmadıklarından sadece işaret etmekle yetiniyoruz.

2.2. Ülkede Bulunup Bulunmamaya Göre Yabancı Türleri

2.2.1. Ülkede Bulunmayan Yabancılar

Yabancı kavramının, her devlet açısından o devletin uyrukları dışındaki herkesi kapsadığı dikkate alındığında, kişinin yabancı olup olmadığının belirlenmesi bakımından hangi ülkede bulunduğu önemi olmadığı anlaşılır; çünkü insanların, fiilen bulunmadıkları bir ülkede de bir takım haklardan yararlanmaları söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda, devletlerin kendi ülkeleri dışında giriştikleri askeri harekâtlar ve benzeri durumlar ‘ülkede bulunmayan’ yabancıların haklarının insan hakları açısından özellikle önem taşıdığı sorunlar yaratabilmektedir (Aybay, 2007:32). Nitekim AİHM, AİHS’nin 1’nci maddesindeki ‘yargı yetkisi’ kavramını, Sözleşmeciler devletlerin ulusal toprakları ile sınırlı tutmamakta, devletin yetkilerini kullandığı alan, hatta fiilen denetiminde tuttuğu alan biçiminde anlamaktadır (Ergül, 2005: 100).

2.2.2. Ülkede Bulunmaları Usulüne Uygun Olan Yabancılar

Bu grup açısından öncelikle akla gelen yabancılar, ülkeye sınır kapısı olarak belirlenmiş yerlerden, kurallara ve usullere uygun biçimde girmiş olanlardır. Girme hakkı tanınarak giriş kapılarından ülkeye girenler, ülkeye yetkili makamlarca kabul olunurlar (Acer, Kaya, Gümüş, 2010: 16).

Bunun dışında, ülkede doğan; ama ülkenin vatandaşlık yasaları uyarınca doğdukları ülke vatandaşlığını kazanmamış olan çocuklar, ülkeye kurallara aykırı olarak girmiş olan, ama daha sonra yerel makamlarca yapılan işlemlerle, durumu yasalara uygun hale getirilen kişiler de bu grupta sayılabilir. Örneğin, ülkeye düzgün olmayan bir biçimde girmiş ama kendisine daha son-

7. Bu grupları ayrıcalıklı yabancılar statüsünde inceleyen eserler olduğu gibi Aybay gibi bu kategoriden ayrı bağımsız kategori olarak ele alan yazarlar da vardır. Bkz. Aybay, 2007:29–30.

ra “sığınmacı” statüsü verilmiş kimselerin durumu da, böylece yerel hukuka uygun hale dönüşmüş olur (Aybay, 2007: 33).

Uluslararası hukuk ve çağdaş insan hakları anlayışı, ülkede ‘yasal’ olarak bulunan yabancılarla, bu durumda olmayan yabancılar arasında bir ayırım yapılabilesine olanak vermektedir. Ülkede yasal olarak bulunan yabancılar, haklar ve güvenceler bakımından daha elverişli bir durumda bulunurlar. Örneğin, AİHS’ye ek 4 nolu Protokol’ün “bir devletin ülkesinde bulunan herkesin, orada serbestçe dolaşma ve ikametgâhını seçme hakkı bulunduğunu” belirten 2’nci maddesinde, bu haktan ancak ülkede yasal olarak bulunanların yararlanabileceği belirtilmiştir. Aynı bağlamda, AİHS’ye ek 7 nolu Protokolün 1’inci maddesi yabancıları ülkeden çıkarılma (*expulsion veya refoulement*) işlemi uygulanması açısından ülkede yasal olarak ikamet eden yabancıları güvence tanımıştır (Aybay, 2007: 34).

AİHM de, bazı hallerde ülkede bulunmanın usule uygunluğu veya aykırılığını dikkate almaktadır. Örneğin 8’inci madde çerçevesindeki başvurular-da, Mahkeme ileri sürülen aile hayatı, başvuranın ülkede yasal olmayan bir durumda olduğu bir dönemde kurulmuş olduğu takdirde, davalı devlete karşı Mahkemenin daha anlayışlı olduğu görülmektedir (Benthair, 2003: 84).

Öte yandan, AB hukuku, Birlik ülkelerindeki durumlarını uyumlaştırmak amacıyla uzun süredir ikamet eden üçüncü ülke vatandaşları lehine bir statü tanımaktadır (Aubin, 2009: 53).

2.2.3. Ülkede Bulunmaları Usulüne Uygun Olmayan Yabancılar

Bu başlık altında düşünülmesi gereken ilk grup, ülkeye kurallara ve usulle-re uygun olmayan yollardan girmiş kişilerdir. Örneğin sınır kapıları dışından kaçak olarak girenler gibi. Zira yasa dışı yollardan ülkeye giren kişiler ülkeye kabul edilmiş sayılmazlar (Acer, Kaya, Gümüş, 2010: 16).

İkinci grup ise, ülkeye düzgün biçimde girmiş oldukları halde, ülkede bulunmaları daha sonra yasalara aykırı hale gelmiş kişilerdir. Örneğin ikamet süresi bitmiş olmasına karşın ülkeyi terk etmeyenler veya haklarında sınır dışı edilme (veya geri gönderilme) kararı alınmasından sonra izlerini kaybettirenler gibi (Aybay, 2007: 34).

SONUÇ

İnsan hakları hukuku ile Avrupa Birliği hukuku alanındaki gelişmelerin uluslararası hukuktaki yabancı kavramının geleneksel anlamını ve içeriğini de etkilediği gözlenmektedir. Artık yabancı terimi yanında, vatandaş olmayan, üçüncü ülke vatandaşları gibi terimlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Türk mevzuatında ise yabancı terimi yerleşmiştir. Öte yandan Türk yabancılar hukukun

literatüründe Devletler Hukuku Enstitüsünün 120 yıl önce yaptığı tanımdan eksik ve hatalı olarak aktarılan geleneksel tanımın doktrinde hala benimsenmeye devam edilmesi şaşırtıcıdır.

Yabancı kategorileri arasında yer alan göçmen, mülteci ve sığınmacı terimlerinin iç hukuktaki tanımları ile uluslararası hukuktaki tanım ve kapsamaları arasında farklılık söz konusudur. Özellikle hassas bir yabancı kategorisi olan mülteci ve sığınmacıların sorunları, uluslararası örgütlerce izlendiğinden ve insan hakları denetim organları önünde başvuruya konu olduğundan, bu konuda uluslararası hukuk ile Türk hukuku arasındaki yaklaşım farkının uluslararası hukuk lehine çözüme kavuşturulması gerekir. Diğer yandan Türk hukukundaki *defacto-de jure* mültecilere ilişkin terminoloji farklılığı ile neden olduğu karışıklığın uluslararası hukuk dikkate alınarak çözümlenmesi gerekmektedir. Bu konuda çözüm için özellikle mülteci ve sığınmacı konularında çalışma yapan akademisyenlere görev düşmektedir.

Bir ülkede yasal olarak uzun süredir ikamet ettiklerinden, yaşadıkları toplumla sosyal, ekonomik ve ailevi ilişkiler geliştirmiş yabancıların normal yabancılardan farklı muamele görmesi doğaldır. Bu kişiler ‘uzun süreli ikamet eden yabancı’ ve ‘yerleşik yabancı’ gibi daha lehe hukuki statülere sahip olabilmektedirler. Dolayısıyla Türk hukukunda yabancı kategorilerine ilişkin olarak uluslararası hukuk ve mukayeseli hukuk alanlarındaki gelişmeleri dikkate alan yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda, ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı’ taslağı çalışmalarında, yabancı kavramı ve türlerinin uluslararası hukukla uyumlaştırılması ihtiyacının da dikkate alınması uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acer, Y. , Kaya, İ. , Gümüş M. (2010).** *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, USAK yayımları, Ankara.
- Altuğ, Y. (1968).** *Yabancıların Hukuki Durumu*, 3. Baskı, İstanbul.
- Aktaş, E. (2005).** “*Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hakları*”, Kazancı Hukuk Dergisi, S. 10, Temmuz 2005 (s. 66-100).
- Aebi, M.F. (2007).** “*Réflexions sur la Notion d’immigrant et le respect de leur droits*”, Crítica y contracrítica de la criminologiacrítica ;unarespuesta a Elena Larrauri”, *Revista de derechopenal y criminología*, pp. 377-395, http://www.unifr.ch/ddp1/derechopenal/obrasjuridicas/oj_20081222_10.pdf (erişim tarihi;15. 02. 2010).
- Asar, A. (2004).** *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*, 2. baskı, Ankara.
- Aubin, E. (2009).** *Droit des Etrangers*, Paris; Gualino lextonso édition.
- Aybay, R. (2007).** *Yabancılar Hukuku*, İstanbul; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aydoğan, D. (2006).** “*Yabancı Çingenelerin Türkiye’ye Giriş, İkamet, Seyahat Özgürlükleri İle Türkiye’den Sınır Dışı Edilmeleri*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Benthair, F. (2003).** “*Le droit européen du regroupement familial*”, Université de Lille II, mémoire, (<http://edoctrale74.univ-lille2.fr>, erişim tarihi;10. 10. 2009).
- Buz, S. (2004).** *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul- Mültecilik*, Ankara;SGDD yayınları.
- Cornu, G. (2000).** *Vocabulaire juridique*, Paris;PUF
- Çelikel, A. ve Gelgel, G. (2009).** *Yabancılar Hukuku*, 15. Bası, İstanbul; Beta.
- Çiçekli, B. (2009a).** *Yabancılar Hukuku*, Ankara; Seçkin.
- Çiçekli, B. (2009b).** *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Ankara; Seçkin yayınevi.
- Çiçekli, B. (2009c).** (Editör) *Göç Terimleri Sözlüğü (Glossary on Migration)*, Ankara;International Organization for Migration (IOM).
- Dardağan, E.G. (1993).** “*Yabancılar Hukuku Açısından Sınır Dışı Etme*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dictionnaire Permanent Droit des Etrangers (DPDE) (2002).** *ABC du droit des étrangers*, Feuilles 18, 1 er août 2002.
- Doehring, K. (2002).** *Genel Devlet Kuramı* (çev. Ahmet Mumcu, 2. Baskı, İstanbul; İnkılâp.
- Ducroquetz, A.L. (2007).** “*l’expulsion des étrangers en droit international et européen*”, Université Lille 2 – droit et santé, Faculte des sciences juridiques, politiques et sociales, Thèse de doctorat, Lille (hal. archives-ouvertes. fr/docs/00/19/63/12/PDF/alducroquetz07.pdf (Erişim tarihi;28. 12. 2009).
- Ekşi, N. (2006).** *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*; İstanbul; Beta.
- Ekşi, N. (2010).** *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Abdolkhani ve Karimnia-Türkiye Davası, Mülteci ve Sığınmacı Hukuku Açısından Değerlendirme*, İstanbul; Beta.
- Ergül, E. (2005).** *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması*, Ankara; Yargı Yayınevi.
- Ergül, E. (2012).** *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukuku’nda Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme*, Ankara; Yargı Yayınevi.
- Gençler, A. (2005).** “*Avrupa Birliği’nin Göç Politikası*”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Sosyal Siyaset Konferansları, 49. Kitap, Prof. Dr. Turan YAZGAN’a Armağan Özel Sayısı, (Basım 2006), s. 177.
- Odman, M. T. (1995).** *Mülteci Hukuku*, Ankara; AÜ. SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Özcan, M. (2005).** *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku, Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*, Ankara; USAK.
- Pazarıcı, H. (2006).** *Uluslararası Hukuk*, 4. Baskı, Ankara; Turhan Kitapevi.
- Tekinalp, G. (2002).** *Türk Yabancılar Hukuku*, 7. Baskı, Beta; İstanbul.
- Tezcan, E. (2002).** *Avrupa Birliği Hukukunda Birey*, Ankara; İletişim.